

Lietuvos evangelikų reformatų sinodo jubiliejui skirtas straipsnių rinkinys

Lietuvos evangelikų reformatų sinodui 450 metų = 450 years for the Synod of the reformed church in Lithuania : mokslinių straipsnių rinkinys : mokslinė konferencija ir neeilinis Sinodas, 2007 m. rugsėjo 15–16 d. / Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčia Unitas Lithuaniae ; redakcinė kolegija: Ingė Lukšaitė (pirm.) ... [et al.]. – Vilnius : Apyaušris, 2008. – 176 p., [4] iliustr. lap. : iliustr., faks., portr. – ISBN 978-9955-609-308

Pristatomą leidinį sudaro trys profesionalių istorikų pranešimai ir Vengrijos Reformatų Bažnyčios vyskupo tekstas apie reformatų tapatumo sampratą. Prieduose dar galima surasti ne tik 2007 metų rugsėjo 15–16 dienomis įvykusios mokslinės konferencijos, bet ir neeilinio Sinodo medžiagą, programą, fotografijas, sveikinimų faksimiles bei fragmentus. Kadangi pagrindiniai tekstai išversti į anglų kalbą, leidinys prieinamas ir užsienio skaitytojui.

Kas esminio autorių pasakyta moksliniuose tekstuose? Pratarmėje, kurią pasirašė leidėjai, pažymėta Reformacijos sąjūdžio Lietuvoje istorinė reikšmė. Ją trumpai būtų galima nusakyti taip: tautiškumo (t. y. lietuviškumo) įtvirtinimas visuomenėje; pakeistas individo santykis su Bažnyčia taip, jog kiekvienas tikintysis tapo atsakingas už savo sielos išganymą; kviesta sugrįžti prie krikščioniškos Bažnyčios ištakų.

Reformacijos Lietuvoje problemą savo straipsnyje trumpai apžvelgė Lietuvos istorijos instituto hab. dr. Ingė Lukšaitė. Ji atskleidė keturis Reformacijos sąjūdžio Lietuvoje laikotarpius – nuo jo atsiradimo XVI a. pirmoje pusėje iki išsikvėpimo, bet ne visiško išnykimo XVII a. antroje pusėje. Ji taip pat pažymėjo Reformacijos ypatybes Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje, akcentuodama, kad šis istorinis reiškinys atliko kultūros modernizacijos postūmį – o tai savo ruožtu rengė Lietuvą naujiems laikams. Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčią XVI a. antroje pusėje I. Lukšaitė traktavo kaip stipriausią evangelišką Bažnyčią; XVII a. antroje pusėje ji jau sudarė konfesinę mažumą, kurioje plačiai vartota lietuvių kalba.

Klaipėdos universiteto doc. Arūnas Baublys Sinodo kultūrinės politikos XIX a. prioritetais nurodė švietimo, knygų leidybos plėtotę bei dėmesį gimtajai, ypač lietuvių kalbai. Todėl jis akcentavo bibliotekų steigimo svarbą, dėmesį tiksliesiems mokslams bei religinio ugdymo programai reformatų mokyklose, raštingumo bei religijos skleidimo akciją, nepaisant socialinių barjerų, kai buvo lavinamos neturtingos mergaitės turint tikslą, kad pačios galėtų atlikti lavinimo darbą savo socialinėje aplinkoje. Jis fiksavo ir 1848 m. Sinodo įteisintą lietuvių kalbos dėstymą Kėdainių mokykloje.

Vilniaus pedagoginio universiteto lektorius Deimantas Karvelis tyrinėjo evangelikų reformatų dvasininkijos religinę kasdienybę Radvilų Biržų Kunigaikštijoje XVI a. pab.–XVII a. viduryje. Minėtą dvasininkų grupę jis laikė atskiru socialiniu sluoksniu, kuriam būdingas dvejopas teisinis pavaldumas. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos mastu jie buvo priklausomi nuo Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios, o Biržų Kunigaikštijos – nuo didiko ir jo dvaro sprendimų. Kadangi kunigai atlikdavo dvasinio patarnavimo visiems socialiniams sluoksniams funkcijas, pradedant didiko šeimos nariais ir baigiant skurdžiausiais parapijiečiais, jie tarsi vienijo visuomenę, o dėl savo veiklos specifikos buvo bene judriausia vietos visuomenės grupė.

Įdomūs buvo Vengrijos Reformatų Bažnyčios vyskupo Guštavo Biolskéjaus (Gusztav Bölcskei) samprotavimai apie Reformatų Bažnyčios tapatumą. Jis tvirtino, jog reformatai neturi polinkio tapatintis su tradicija, nes „prisirišti“ prie tradicijos nėra tikras tikėjimas. Tai nereiškia, kad reformatai plūdurioja vakuume, nepripažįsta jokių tradicijų. Paprastai intelektualai, kurie tapatinasi su reformatais, remiasi vaikystės ar paauglystės prisiminimais ir potyriais. Žmonės gali rinktis patys, ar nori laikytis tam tikrų tradicijų. Jis pateikia savo asmeninį pavyzdį: gimė kaimelyje, kur visi buvo reformatai, ir nemanė, kad kur nors yra kitokių. Bet dabar jis tai žino. Taigi tapatumo paieškos eina kartu su pliuralizmu, kurio pasekmė

gali būti sąmoningas susitapatinimas su reformatais. Reformatų tradicija ypač pabrėžia Bažnyčios universalumą. Jų suvokimu Bažnyčia – tai Dievo žmonės. Vyskupas prisipažįsta nuoširdžiai tikintis idėja, kad Reformacija išjudino vieningą Bažnyčią ir vedė ją prie skilimo, prie naujų ir naujesnių tikybų gimimo, ir ši mintis vis dar yra giliai įsitvirtinusi viešojo šiuolaikinės protestantų nuomonėje. Reformacija niekada nenorėjo atsisakyti pareiškimo, kad ji įkūnija šventos visuotinės motinos – Bažnyčios – atsinaujinimą.

Rasa Sperskienė